

*Др Јездимир Мишировић,
Београд*

Претварање потраживања поверилаца у оснивачки улог (капитал) дужника и промене које настају код дужника

1. Уводне одредбе

За оснивање предузећа, односно друштва, потребно је обезбедити средства за рад (имовину).

Имовину предузећа чине право својине на покретним и непокретним ствари-ма, новчана средства и хартије од вредности и друга имовинска права.

Почетну имовину предузећа чине улози оснивача (основни капитал).

Неновчани улози оснивача, чланова и акционара изражавају се новчано (члан 50. Закона о предузећима).

Као што се види основни или оснивачки капитал чине право својине, новчана средства, хартије од вредности и друга права која чине улоге оснивача.

Сразмерно свом улогу, оснивачи, чланови и акционари стичу удео у предузећу, односно акцијама предузећа.

Они сразмерно својим уделима, односно акцијама, учествују у управљању предузећем, деоби добити и сношењу ризика пословања, ако у складу са Законом о предузећима није друкчије одређено оснивачким актом, односно статутом предузећа (члан 55. ЗОП).

Ово су углавном начини на који се стичу оснивачка средства (капитал).

Ова средства су изражена код акционарског друштва кроз акције, а код друштва са ограниченом одговорношћу кроз уделе.

Оснивачки капитал може се смањивати а може се и повећавати, у току рада друштва, зависно од потреба и могућности друштва.

Тако, на пример, ако се покрије губитак друштва на терет основног капитала долази до смањења основног капитала.

До повећања основног капитала може доћи на више начина, од којих су најчешћи: повећање основног капитала издавањем нових акција (овлашћени капитал), повећањем основног капитала из резерви друштва и др.

Одлука о смањењу и о повећању основног капитала уписује се у судски регистар, у року од 15 дана од дана доношења одлуке и објављује се у "Службеном листу СРЈ" у року од 15 дана од дана уписа у судски регистар (члан 288. ЗОП).

2. Претварање права поверилаца (конверзија потраживања) у оснивачки улог

Поред наведених постоје и други начини повећања основног улога.

Свакако најинтересантији је условно повећање основног капитала које се састоји у остваривању права поверилаца да изврше конверзију својих потраживања у улог код дужника, и тако стекну права која припадају оснивачима, члановима и акционарима друштва по основу поседовања основног капитала код дужника (члан 287. ЗОП).

3. Поступак за претварање потраживања у оснивачки улог

Закон о предузећима предвиђа само могућност, да се потраживање поверилаца конвертује у оснивачки улог дужника и на тај начин долази до условног повећања капитала код дужника, али не регулише и сам поступак.

У току свога рада и пословања једно предузеће, односно друштво може доћи у ситуацију да не може да испуни своју обавезу и не може да плати за купљену робу или извршење услуге.

У таквој ситуацији предузеће има обавезу да овако настали губитак у пословању покрије или на терет основног капитала и из резерве или да прода део предузећа ради покривања губитака, односно, ради плаћања дуга.

Поверилац може, ако има интереса да дужник остане и да и даље ради, предложити дужнику да се његово потраживање претвори у основни улог дужника.

Потраживање повериоца, односно његова висина, може се утврдити споразумно, судским поравнањем или одлуком суда.

Закон о предузећима, а ни други прописи не предвиђају да поверилац мора да донесе посебну одлуку о претварању потраживања у оснивачки улог дужника.

Судска пракса је стала на гледиште да треба да постоји сагласност повериоца да се његово потраживање претвори у основни улог дужника.

Довољно је да поверилац да предлог дужнику да се његово потраживање претвори (конвертује) у оснивачки улог дужника, а да затим дужник донесе одлуку о томе, мада није обавезна одлука повериоца, она није ни искључена.

Орган повериоца, или поверилац као власник предузећа може донети и одлуку да се његово потраживање претвори у основни улог дужника и да такву одлуку достави дужнику на даље поступање.

Међутим, одлука повериоца није обавезна, већ је довољно да поверилац о својој намери обавести дужника и на тај начин он даје сагласност да орган дужника одлучи о томе да ли такав предлог повериоца прихвата и да донесе одлуку о томе.

Надлежни орган дужника (по правилу је то скупштина, или управни одбор ако нема скупштине) доноси одлуку да се потраживања повериоца (чија висина не треба да буде спорна) конвертују у његов улог код дужника.

Скупштина дужника доноси одлуку којом се потраживања из облигационо-правног односа претварају у својинско-правни однос повериоца, па се за тај износ врши условно повећање основног капитала, о чему такође доноси одлуку скупштина дужника, а повећање основног капитала се уписује у судски регистар и тако долази до повећања укупног основног капитала друштва.

Наравно да се овај повећани основни капитал изражава кроз акције које припадају повериоцу и на основу којих сада поверилац постаје оснивач – члан друштва и стиче сва права која по основу поседовања акција припадају оснивачу, односно акционару друштва – дужника.

Надлежни орган дужника доноси уствари две одлуке.

Прву, да се потраживање поверилаца конвертује у оснивачки улог, који се изражава у акцијама које припадају повериоцима и на основу које одлуке престаје обавеза дужника према повериоцима из облигационо правног односа.

И другу, да се конвертовани износ потраживања повериоца упише у судски регистар као условно повећање основног капитала дужника, а поверилац да се упише као члан – оснивач дужника.

Код конверзије потраживања повериоца у оснивачки улог закључује се уговор између повериоца и дужника, којим се утврђује однос потраживања повериоца и остварног основног капитала код дужника и овај уговор служи као основна исправа за упис основног капитала повериоца код дужника. Уговор се оверава код суда.

Наводимо интересантан став Вишег привредног суда о претварању потраживања у оснивачки улог.

Питање: Који су услови, поступак и које су исправе потребне за упис претварања потраживања у оснивачки улог?

Одговор: Конверзију потраживања повериоца у акције или уделе предвиђају Закон о предузећима (члан 287.) и Закон о својинској трансформацији (члан 29.). У судски регистар се ова конверзија у оба случаја уписује као повећање основног капитала предузећа (чл. 288. и 289. ЗОП), уз упис повериоца као новог акционара, односно члана друштва. Упис условног повећања основног капитала делом је

уређен и у чл. 26. Уредбе о упису у судски регистар (уз пријаву се прилаже одлука скупштине дужника и доказ о величини основног капитала), с тим што је за конверзију потраживања повериоца основна исправа уговор (уговор о замени испуњења) којим се утврђује однос потраживања повериоца и основног капитала предузећа, односно учешће повериоца у том капиталу. Уговору претходи одлука скупштине предузећа (дужника) о условном повећању основног капитала и одлука управног одбора повериоца (члан 62.) о конверзији.

За конверзију по члану 29. Закона о својинској трансформацији потребна је верификована процена вредности капитала предузећа, односно решење Дирекције за процену вредности капитала у смислу члана 45. Закона о својинској трансформацији.

(Став Вишег привредног суда Србије, од 1.10.1998. године)

Касније је судска пракса одустала од захтева да поверилац мора донети одлуку о конверзији свог потраживања у основни улог и задовољава се тиме да је довољно да поверилац достави дужнику предлог да се његово потраживање претвори у оснивачки улог, односно да изрази сагласност за конверзију потраживања у оснивачки улог и без доношења посебне одлуке о томе.

4. До ког износа се потраживање поверилаца може претворити у основни улог дужника?

Закон о предузећима не предвиђа никакво ограничење износа (потраживања поверилаца) у односу на основни улог дужника, који се може претворити у основни улог дужника, Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији предвиђа да се над предузећем отвара стечај ако непокривени губици предузећа износе више од 50% од основног капитала.

И Закон о предузећима у чл. 100. предвиђа да предузеће престаје стечајем ако се основни капитал друштва капитала смањи испод минималног износа капитала прописаног овим и другим саавезним законом. (Тако, на пример, минимални износ капитала за акционарско друштво износи 10.000 USA долара).

Међутим, ово су само услови за отварање стечајног поступка, који по правилу доводи до престанка предузећа, али то није превиђено као ограничење или лимит за претварање потраживања поверилаца у основни улог дужника.

У пракси се може десити да поверилац има већа потраживања него што је укупан основни капитал дужника и да претварањем потраживања у основни капитал и након уписа повећања основног капитала, поверилац постане већински оснивач – акционар дужника, али се у том случају над дужником неће отворити стечајни поступак, већ само долази до промена у управљању дужника.

5. До ког момента се потраживање повериоца може претворити у основни улог дужника?

Ово није регулисано ни једним законом или другим прописом.

Међутим, ако пођемо од чињенице да одлуку о конверзији потраживања повериоца у оснивачки улог дужника мора да донесе орган предузећа, односно друштва (по правилу је то скупштина) произлази да се конверзија потраживања повериоца у оснивачки улог дужника може вршити све до отварања стечајаног поступка. То значи да се и у предстечајном поступку може вршити конверзија потраживања у оснивачки улог, јер тек отварањем стечајног поступка престаје мандат директору и органима управљања.

Конверзија потраживања повериоца у основни улог дужника, представља уствари један вид санације дужника, само се потраживање из облигационо-правног односа претвара у својинско право и за тај износ долази до повећања основног капитала, али нема више обавезе дужника – губитака, па нема услова за отварање стечаја дужника.

6. Промене које настају код дужника након конверзије потраживања у оснивачки улог

а) Када се изврши конверзија потраживања у оснивачки улог дужника, поверилац постаје члан друштва и као власник дела основног капитала код дужника учествује у управљању дужника – друштва, сразмерно учешћу вредности његовог капитала у односу на капитал осталих власника.

б) Ако поверилац након извршене конверзије потраживања постане оснивач друштва заједно са осталим оснивачима, тада се мора променити оснивачки акт у коме ће се регулисати међусобна права и обавезе свих оснивача, па и промене које настају због тога.

Ако је оснивачки акт био уговор, долази до измене и допуне тог уговора.

Ако је оснивачки акт била одлука власника (једноперсонално друштво), тада ће се уместо одлуке закључити уговор у коме ће се регулисати сва питања која се иначе регулишу уговором о оснивању друштва. Уговор се оверава код суда.

в) Према томе, након конверзије потраживања повериоца у оснивачки улог дужника, могу настати промене код дужника које могу бити и статусне промене.

Истина и код повериоца настају промене.

Поверилац постаје власник оснивачког удела дужника, постаје члан – оснивач друштва, а његово потраживање се сада изражава кроз акције, па поверилац постаје акционар код дужника.

Све ове, као и друге промене које могу настати, уписују се у судски регистар, а затим се врши конституисање нових органа код дужника, сразмерно власништву капитала код дужника.